

ПРО ОДИН ІЗ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВНЗ

Стаття присвячена важливому питанню про розширення форм вивчення іноземних мов у ВНЗ згідно з потребами та інтересами студентів, а саме розширенню сітки факультативів з іноземних мов та особливостями їх роботи.

Західноєвропейський досвід вивчення іноземних мов для громадян, які закінчили середню загальноосвітню школу, та роботи вітчизняних освітян, присвячені вивченню та узагальненню західноєвропейського досвіду, свідчать про необхідність вироблення гнучких та економічних за часом форм викладання іноземних мов [1: 3-4]. Це детерміновано прискоренням темпу життя в цілому, а також інтенсифікацією прагматичної орієнтації в процесі набування молодими людьми професійних та академічних знань. Виявляється, що значний за кількістю прошарок молодих людей зацікавлений в опануванні основами навичок спілкування не одною, а двома й, якщо це можливо, більшою кількістю іноземних мов. Вони виявляють інтерес до навичок читання та грамотного спілкування на іноземних мовах, які можуть бути корисними для них у подальшій професійній діяльності [2: 42]. Тобто на перший план висувається прагматична потреба ділового та повсякденного спілкування, теоретичні засади вивчення мови стають менш важливими. У таких умовах у нагоді стають різноманітні курси іноземних мов, проте майже всі вони відзначаються бодай одним недоліком – великими розбіжностями у початковому рівні, віці, здібностях, соціально-психологічній спрямованості тих, хто приходить вивчати мову. Тому ефективність таких курсів часто виявляється нижчою від бажаної.

З огляду на сказане доцільність організації факультативного навчання іноземних мов за вибором не викликає сумніву. Зокрема впровадження факультативного вивчення іноземних мов особливо важливе для студентів ВНЗ, оскільки додаткове знання іноземної мови розширює їх освітні та професійні можливості: дозволяє претендувати на закордонне стажування, орієнтуватись у професійно-необхідній та науковій літературі, ширше користуватись Інтернетом та електронною поштою тощо. Звичайно, насичена навчальна програма ВНЗ не дозволяє зробити впровадження факультативів з іноземних мов масовими, проте анкетування студентів других та третіх курсів трьох факультетів – філологічного, історичного та фізико-математичного – виявило зацікавленість близько 25% опитаних студентів у пропонованому навчанні. Студенти факультету іноземних мов показали ще більший інтерес до вивчення ще однієї іноземної мови.

У 2003-2004 навчальному році кафедрою іноземних мов та деканатом факультету іноземних мов ЖДУ було розроблено навчальний план та приблизну програму факультативного вивчення французької та іспанської мов, загальний обсяг якого становить 280 годин практичних занять (протягом двох навчальних років), що дещо більше за обсяг загального курсу вивчення іноземної мови на неспеціальних факультетах ВНЗ. Пілотування факультативного вивчення цих двох мов відбулося того ж року та виявилось ефективним. У 2004-2005 навчальному році вивчення іспанської та французької мов було продовжено після проведення заліку в кінці другого семестру навчання. Крім того, студентам було запропоновано ряд інших факультативів: англійської, німецької та італійської мови для тих, хто раніше їх не вивчав, а також група для поглибленого вивчення англійської мови.

Слід зазначити, що для студентів факультету іноземних мов, які обов'язково вивчають дві мови, факультатив є засобом опанувати третю іноземну мову. Цей факт створює певні особливості, властиві саме цій групі вивчаючих. Серед них можна виділити як позитивні, так і негативні фактори. Серед позитивних, які безумовно сприяють темпу та ефективності навчального процесу, слід назвати:

- вироблені під час початкового етапу опанування основною мовою/мовами навички імітативно-аналітичної роботи над артикуляцією та інтонацією нової мови;
- уже наявна психологічна готовність до виконання вправ активно-реактивного характеру, що особливо важливо для засвоєння та закріплення насамперед комунікативних кліше, формул ввічливості, розмовних фраз тощо;
- наявність у таких студентів розробленого механізму та тактичних навичок запам'ятовування нової лексики як в усній, так і в письмовій формі;
- наявність усвідомленого розуміння студентами певних мовознавчих категорій та понять, необхідних для засвоєння будь-якої мови;
- психологічна готовність студентів до існування значної кількості розбіжностей у лексичних, граматичних та смислових фактах різних мов, що полегшує роботу викладача над такими мовними явищами;
- можливість ефективного використання паралельних або подібних явищ, фактів та категорій в основній та новій мовах, що сприяє значній економії часу.

Проте нашаровування збільшеної кількості лінгвістичної інформації при паралельному вивченні декількох іноземних мов створює певні труднощі, з якими не стикаються викладачі, працюючи з "немовними" студентами. Зупинимося на найбільш суттєвих з них:

- поглиблення широко відомої інтерференції при вивченні нової іноземної мови, при якій певні лексичні та лексично-граматичні явища основної мови механічно переносяться на факти іншої іноземної мови. Найбільші труднощі в цьому плані становлять деякі службові слова, зокрема сполучники, прийменники та артиклі, а також деякі вставні слова та вирази. Окрему проблему становить категорія граматичного роду іменних частин мови. Для подолання цієї низки проблем значна частина навчального часу повинна відводитися тренувальним активно-реактивним вправам з елементами аналізу, роботою над скоромовками, короткими віршами та пісеньками тощо;

- нашарування випадків інтерференції рідної мови та інтерференції вже частково автоматизованої основної іноземної мови;

- перевантаженість іншомовної інформаційної бази в свідомості студентів, що викликає випадки підсвідомого механічного переносу фактів однієї іноземної мови на іншу. Найбільш часто це набуває такої форми: студенти неконтрольовано вживають одне слово або вираз більш знайомої мови в реченні нової для них іноземної мови. Зрозуміло, що помилки такого типу найчастіше відзначаються при спробі спонтанного монологічного та діалогічного мовлення студентів;

- певні труднощі становлять факти артикуляційного незбігання окремих звуків та їх сполучень (так звані "stubborn mistakes," - "уперті помилки"), які механічно переносяться з однієї іноземної мови на іншу.

Робота на факультативах зі студентами інших факультетів виявила іншу групу проблем, нехарактерних для процесу навчання студентів-мовників. Серед них слід назвати:

- у першу чергу достатньо серйозні проблеми опанування деяких мовознавчих фактів та явищ, необхідних для оперування під час пояснення матеріалу. Іноді доводиться звертатися до мовознавчого матеріалу середньої школи, особливо коли мову вивчають студенти нефілологічних спеціальностей (математики, фізики, біологи і т.д.);

- однією з найсуттєвіших проблем є сприйняття та засвоєння численних випадків незбігання та несхожості мовних фактів та явищ (категорія роду, використання артиклів, різні логіко-процесуальні характеристики видо-часових форм дієслова та інше). В основі проблеми лежить відсутність психологічної готовності студентів до адекватного розуміння такої інформації, тому значна частина навчального часу повинна виділятися на подолання названої проблеми. Потрібно пропонувати студентам велику кількість тренувальних вправ з елементами аналізу (рекреативного характеру), використання спеціально підібраних пісень, коротких віршів, мовних ігор;

- фактором, який уповільнює засвоєння іноземної мови, є порівняна невиробленість фонетичного слуху та відсутність навичок імітативного та реактивного опанування артикуляційними особливостями нової іноземної мови, що продовжує тривалість початкового етапу навчання.

Наявність неоднакових труднощів у процесі факультативного вивчення іноземної мови привела до спроби навчати студентів мовних та немовних спеціальності в окремих групах. Можна висловити сподівання, що такий диференційований підхід надасть позитивного досвіду щодо підвищення ефективності навчання. Як і при застосуванні більш класичних форм навчання іноземним мовам, на факультативних заняттях велика увага приділяється використанню наочності та технічних засобів навчання. Бажаною формою роботи є також використання навчальних комп'ютерних програм за умов сіткового підключення комп'ютерного класу. Використання таких програм країнознавчого характеру може бути сильним стимулом підвищення зацікавленості студентів у предметі. Крім того, такий матеріал дає численні підстави для традиційно-культурних порівнянь з життя різних країн, і це створює хороші природні підстави для різних комунікативних видів роботи.

Підсумовуючи сказане вище, вважаємо правомірним стверджувати, що факультативна форма вивчення іноземних мов у ВНЗ є ефективною в сучасних умовах, вона відповідає суспільним вимогам сьогодення та знаходиться в руслі загальноєвропейських рекомендацій.

1. Curriculum for English Language Development in Universities and Institutes (Draft 2) – Kyiv: Ministry of Education and Science of Ukraine; the British Council, 2001. – 245 p.
2. Martynyuk A. Speech Behaviour of Ukrainian Men and Women in a Classroom Setting // Messenger. Scholarly Journal of English Studies. № 1. – Kyiv – Kharkiv: Konstanta, 2000. – P. 41-48.

Матеріал надійшов до редакції 7.11.2004 р.

Кузнецова И.В. Об одном из современных подходов к изучению иностранных языков в ВУЗе.

Статья посвящена важному вопросу о расширении форм изучения иностранных языков в ВУЗе согласно запросам и интересам студентов, а именно развертыванию сети факультативов по иностранным языкам и особенностям их работы.

Kuznetsova I.V. On One of the Modern Approaches to Studying Foreign Languages in Universities.

The paper deals with the important issue of broadening the forms of studying foreign languages in universities in accordance with the students' requirements and interests, and namely, with the development of the network of foreign language optional courses and the details of their work.